

NOTITIA HISTORICA IN S. ISIDORUM,

AUCTORE FABRICIO.

(Ex bibliotheca med. et Inf. ætatis.)

Isidorus Hispalensis, stirpe Gothica ^a, Severiano A patre Carthaginensis provinciæ genitus, vir egregius, et paucis superiorum sæculorum inferior, Hispalensis Ecclesiæ post Leandrum ^b, germanum fratrem, A. C. 600 defunctum episcopus, in omni locutionum genere formatus, incomparabili eloquio clarus, cujus ubertas admiranda, ut verbis Hildefonsi utar, in stuporem verteret audientes; grammaticus necessarius iudicio etiam eorum qui illi detrahunt ^c, diem obiit A. 636. De quo ne plura dicam, faciunt quæ copiose de eo Lucas Tudensis aliique apud Mabillonium Sæc. II Benedictin. atque in Actis Sanctorum tom. I April., IV, pag. 327 seq. et 900 seq. De obitu sancti viri Redemptus Clericus in relatione Id. pag. 349.

De scriptis Isidori, S. Braulio Augustanus in præfatione ad libros Isidori (quam repetit auctor Vitæ tom. I Act. Sanctor. April., pag. 351, et suæ de iisdem dissertationi integram præmisit Oudinus tom. I, pag. 1583), S. Hildefonsus de Viris Illustribus cap. 9, Sigebertus cap. 53, Honorius III, 40; Anonymus Mellicensis cap. 26; Vincentius Bellov. Speculi Hist. lib. xxiii, 31; Trithemius cap. 232, et e recentioribus præter Labbeum eique laudatum Arnoldum Wionum tom. I Ligni Vitæ pag. 244 seq., aliosque, tum Caveum, Oudinum, consulendus imprimis Nicolaus Antonius tom. I Bibl. veteris Hispanæ, lib. v, cap. 4, pag. 250 seq. Videor autem mihi actum non acturus, si et ipse scripta ejus breviter retulerō.

Editiones Operum Isidori hactenus exstant quatuor: una Margarini Bignæi, Paris. 1580; altera, longe melior, Madritensis, Jo. Griali, 1599; tertia Jacobi Breullii, monachi S. Germani Parisiensis, Ord. Bened., Paris. 1604, in qua præfationes Madritensis editionis omissas ægre ferunt Colomesius et alii. hæc recusa est Colon. 1617, cujus ordinem sequar in scriptis Isidori recensendis. Novam editionem quam expectare jussit V. C. Jacobus Hommey, fata ejus præverterunt.

1. *Originum sive Etymologiarum libri XX*, præmissis tribus ad Braulionem episcopum Cæsaraugustanum Isidori epistolis, et duabus Braulionis ad Isidorum, quo defuncto deinde Braulio ultimam manum addidit operi, inque libros digessit utilissimum sane, D

in quo ex optimis scriptoribus, ecclesiasticis etiam non paucis, collegit breviterque exposuit de omni ferme argumento pleraque digna scitu, et multa bonæ notæ vix alibi reperiunda: lib. I, de Grammatica; II, de ^d Rhetorica et Dialectica; III, de quatuor Disciplinis mathematicis; IV, de ^e Medicina; V, de Legibus et temporibus, ubi breve Chronicon cap. ult. desinens in anno decimo Heraclii; VI, de Libris et Officiis Ecclesiasticis; VII, de Deo, Angelis et Fidelium Ordinibus; VIII, de Ecclesia et ^f Sectis diversis; IX, de Linguis, Societatibus et Cognatione; X, Vocabula ordine alphabeti, eorumque Origines; XI, de Homine et Portentis; XII, de Animalibus; XIII, de Mundo et Partibus; XIV, de Terra et Partibus; XV, de Ædificiis et Agris eorumque Mensuris; XVI, de Lapidibus et Metallis; XVII, de Rebus rusticis; XVIII, de Bello et Ludis; XIX, de Navibus, Ædificiis, et Vestibus; XX, de Penu, Instrumentis rusticis et domesticis. Subjunguntur etiam, pag. 178, fragmenta tria de Ponderibus, de Mensuris, variisque Vocabulis. In notatione originis vocabulorum non semper rem tangit acu, uti nec Varro apud Latinos, neque apud Græcos Plato, vel Philo apud Judæos: unde acerbius Christoph. Beckmanni cepsura, *nil nisi nugæ agere et risum movere*; et Salmasii ad Hist. Augustam pag. 28: *Isidorum more suo ineptum in etymologiis tradendis improbantis, quem tamen in multis defendendum, alii eruditi docuere*. Vide Nic. Antonium tom. I, pag. 251 seq. Prodiit hoc opus Isidori in Italia ^g ex veteri editione sine loco et anno; tum Augustæ Vindel. 1472, per Gintherum Zainer ex Reutlingen, quæ exstat apud Venerandum nostrum Wolfium, et Venet. 1483, et Basil. 1489, Paris. 1509, 1520, nec non Haganoæ, apud Secerium, 1520, et cum Marciano Capella, ex emendatione Bonaventuræ Vulcanii, Basil. 1577, fol.; tum inter Isidori Opera, curante Margarino Bignæo, Paris. 1580, fol.; atque ex Dionysii Gothofredi recensione inter scriptores Latinæ linguæ, Genev. 1595, 1602, 1622, 4°; denique cum notis præclaris Joannis Griali, qui observationibus Alvari Gomezii, Antonii Augustini, et Petri Ciaconii usus est, in editione Operum Isidori Madritensi 1599, recusa Paris. 1601, et Col. 1617, fol. Extant Codices antiqui Msti Lugd. Batavorum inter libros qui fuere Isaaci Vossii.

p. 255.

^h Catalogus hæresium ex Isidoro repetitur a Gratiano parte II Decreti, causa 24, qu. 3, editus etiam ab Hieronymo Gebwiler Argentor. 1523, 4°, cum S. Augustini de Fide atque operibus et S. Hieronymo contra Helvidium et Vigilantium: et separatim a J. Quintino, jurisconsulto, Paris. 1560.

ⁱ Vide Gesneri Bibl. p. 568.

^a Voss. de Hist. Lat. p. 263.

^b Blondellus de Episc. p. 73.

^c Vide Thomæ Pope Blount Censuram Scriptorum p. 356.

^d Inde Isidorus de Arte Rhetorica, in antiquis rhetoribus Franc. Pithœi p. 356, 358.

^e Symphoriani Camperii commentarium in librum IV Isidori, de Re Medica, memorat Nic. Antonius t. I,

2. *De Differentiis sive Proprietate Verborum* ^a liber A 1, pag. 179, ex Agrætio ^b aliisque antiquis de hoc argumento s rictoribus, de quibus dixi in Bibl. Latina, iv, 6. Liber II, *de Differentiis spiritualibus verborum sacri et moralis argumenti* pag. 185. Auctores citat Lactantium et Fulgentium. Liber tertius, primo longe plenior, digestus ordine litterarum, atque notis eruditiss illustratus ex edit. Madritensi 1599. fol., qui *Differentiarum sive de Proprietate Sermonum* inscribitur pag. 194, præmissa præfatione in qua Isidorus notat veteres subtilius verba et verba distinxisse, sed poetis necessitate metrica sermonum proprietates confundentibus, consuetudinem obtinuisse ut pleraque ab auctoribus indifferenter acciperentur. *De his*, inquit, *apud Latinos, Cato primus scripsit, ad cujus exemplum ipse paucissimas differentias, partim edidi, partim ex auctorum libris deprompsi, tibi que, lector, pro deletione subnotavi.* Non alius fuit liber quem Ms. habere se testatus, edere voluit Barthius xxxii, 4, Adversar. Adde xxxix, 14. Citat Isidorus in hoc libro etiam grammaticos Melissum et Palæmonem.

3. *Synonymorum sive Soliloquiorum* libri duo pag. 216, præmissa epistola ad Braulionem archidiaconum. Meditationes et præceptiones morales sunt, quæ *soliloquia* vocantur, quia homo solus plangens secum, vel rationem suam in consilium vocans inducitur: synonyma vero, quia eadem res aliis aliisque verbis repetita inculcatur. Prodiert Antwerp. 1488, 4°. Atque Italice versionis a Josepho Alchano compositæ, editæque Venetiis A. 1570, meminit Nic. C Antonius tom. I, pag. 263.

4. *De Contemptu Mundi* libellus pag. 227, quem ait se scripsisse imitatione libri Ciceronis, illius scilicet quo consolationem de obitu Tullie suæ fuit complexus. Lucem viderat Venet. 1523, 8°.

5. *De Norma vivendi*, pag. 230.

6. *Exhortatio pœnitendi, cum consolatione ex misericordia Dei, ad animam futura judicia formidantem*, pag. 233.

7. *Lamentum pœnitentiæ* rhythmis trochaicis, alphabeto duplici pag. 234. Incip.: *Audi, Christe, tristem fletum, amarumque canticum.* Confer Lucam Tudensem in Isidori Vita cap. 6 tom. I Act. Sanctor. April., iii, pag. 340 seq.

8. *Oratio pro Correctione Vitæ, flenda semper peccata*, pag. 239; *Oratio contra Insidias Diaboli*, pag. 244.

9. *Epistola ad Massanum sive Massonem Emeritensem episcopum de Lapsu Sacerdotis et Reparatione* data A. C. 609; pag. 245. Edidit et Canisius t. I, part. II antiquar. Lect., pag. 300 (edit. novæ Basnagianæ tom. II, parte II, pag. 147), et Octavianus Cajetanus Rom. 1616, 4°. Exstat et in Actis Sanctor. tom. I April., pag. 342. Vide Nic. Antonium tom. I, pag. 263 seq. et 268. Hæc Epistola plane commenti-

^a Vide Goldastum ad Valerianum de bono disciplina, inter paræneticos veteres p. 54.

^b Perperam *de proprietate rerum* apud Sisebertum

tia videtur Joanni Morino lib. IV de Pœnitentia, cap. 15, § 6; quod pluribus probat Oudinus tom. I, pag. 4586 seq.

10. *De Natura Rerum* liber ad Sisebutum regem, pag. 246. Illic est *Liber Rotarum* in Chronico Fontanellensi; Trithemio cap. 232, *Cosmographia*; aliis, *de Mundo*, vel *Astronomicus sive de Astris*; et in edit. Augustana 1472, fol., *de Responsione Mundi et Ordinatione Astrorum*. Vide Nic. Antonium tom. I Bibl. vet. Hispan., pag. 955. *Sane non contemnendum opusculum*, inquit Scriverius ad Vegetii v, 11, *et dignum viri docti censura. Multa indidem fragmenta Nigidii, Varronis, Suetonii Tranquilli et aliorum haurienda.*

11. *Chronicon* ab origine rerum usque ad annum quintum imp. Heraclii, et principis Sisebuti, cum notis *Garcie de Loaisa*, ex edit. Madritensi.

Præter rem hoc Chronicon alii ad *Isidorum Pœnensem* auctorem retulere: hujus vero auctor Chronici perinde ut Isidorus Hispanalis V. ult. Etymologiar. profitetur se vestigiis insisteret Julii Africani, Eusebii, Hieronymi et Victoris Tununensis. Prodiert A. 1477 sub tit. *de temporibus*; et cum Gerhardi Mercatoris et Matthæi Beroaldi *Chronologia*, Basil. 1577, 8°, per Thomam Guarinum. In Ms. Vossiano Bibl. Leidensis inscribitur *Chronica de sex Mundi ætatibus*; et in ipsis paginis, *Imago Mundi, Abbreviationem temporum* vocat Anonymus Mellicensis cap. 26.

12. *Historia sive Chronicon Gothicorum*, pag. 274, ab æra Hisp. 214 (A. C. 176) usque ad mortem Sisebuti regis, æra 666 (A. C. 628), sub juncta appendice *de Vandalis*, quæ eadem fere legitur in limine historiæ Roderici Toletani, et *de Suevis* ^c, p. 277. Prodiit in libro secundo Chronici Lucæ Tudensis tom. IV Hispaniæ illustratæ, et integrior cum Codice sive XII libris legum Wisigothorum ex Bibl. Petri Pithæi, Paris. 1579, fol.; et in Hispania illustrata Andrea Schotti t. III, pag. 847; et cum scholiis Garciae de Loaisa, Taurini 1693, 4°; et cum Bonav. Vulcanii notis, sub junctum Jornandi pag. 201, Lugd. B. 1597, 8°; et cum Jornande ac Paulo Warnefrido Frid. Lindembrogii, p. 181. Et Vulcanius p. 235, et Lindembrogius Hamb. 1614, breve *Chronicon Regum Wisigothorum* adjunxere. Longe emendatior et auctior historia illa exstat in Hugonis Grotii collectione rerum Gothicarum, Amstelod. 1655, 8°, pag. 707; et in Philippi Labbei Bibliotheca nova Mstorum pag. 61 seq.; et in Aguirrii Conciliis Hispaniæ tom. II, pag. 183 seq. Vide Nic. Antonium t. I, pag. 256 seq.

13. *Liber Proæmiorum de Libris* quos in Canone recipit Ecclesia Catholica, *Veteris* pag. 278, et *Novi Testamenti* pag. 282. Quæ fuerit eo tempore sententia Ecclesiæ Occidentalis de Canone librorum sacrorum, ex hoc aliisque Isidori scriptis bene potest intelligi, ut notavit Richardus Simon in Censura Bibl. Ecclesiasticæ Dupinianæ tom. I, pag. 252 seq., cap. 55.

^c Habet et Goldastus in scriptoribus rerum Suevicarum Francof. 1605, et Ulm. 1722, fol., p. 3.

qui etiam pag. 259 seq. notat Latinam versionem librorum Bibliorum non semper Hieronymianam sequi, sed aliam subinde, uti in Psalmis Romanum sive Italicum Psalterium, de quo vide Bonam u, 3, Rerum Liturgicar., et Nic. Antonium t. I, pag. 262.

14. *Commentaria* allegorica et vicina iis quæ inter Eucherii et Bedæ opera leguntur, sive *Questiones* et *mysticorum Expositiones Sacramentorum in Vetus Testamentum*; in quibus auctor ait se sumpsisse dicta ab Origene, Victorino, Ambrosio, Hieronymo, Cassiano, Augustino, Fulgentio, ac nostris insigniter temporibus eloquenti Gregorio. In Genesim pag. 283, Exodum pag. 305, Leviticum pag. 315, Numeros pag. 320, Deuteronomium p. 326, Josue p. 330, Judicum pag. 333, Ruth pag. 336, Regum librum pag. 337 (II, pag. 342; III, pag. 344; IV, pag. 345); in Esdram, et de Maccabæis pag. 347, ex edit. Colon. 1550, 8°. *Expositio in Canticum canticorum* p. 503. Totum Vetus Testamentum simpliciter exponendo percurrisse Isidorum testatur Sigebertus cap. 55. Hoc est quod Isidorus ipse mysticam expositionem traditurus: *Et quia jam pridem juxta litteram a nobis sermo totus contextus est.* Sed illum hodie desideramus.

15. *Allegoriæ Veteris* pag. 248, et *Novi Testamenti* pag. 351, prodierant Haganoæ apud Jo. Secerium 1529, 4°. Notæ Cypriani Suarez sive Soarii in editione Madritensi Operum Isidori A. 1599. In codice Cotelerii inscribitur hic Isidori liber: *de Significationibus Veteris et Novi Testamenti.* Vide ad Patres Apostolicos tom. I, pag. 738, Braulioni *de Nominibus Legis et Evangeliorum.*

16. Liber de *Scriptoribus Ecclesiasticis* xxxiii, p. 355. Prodierat cum Hieronymi, Gennadii, Honorii, Sigeberti et Henrici Gandavensis scriptis similibus, editore Suffrido Petri, Coloniae 1580, 8°; et in Conciliis Hispanicis Garsie Loaisæ A. 1593; et in Andræ Schotti Hispania illustrata t. I, Franc. 1603, fol.; et in Auberti Miræi Biblioth. Ecclesiastica, Antwerp. 1638, Hamb. 1718, fol.; et in Conciliis Hispanicis Loaisæ et Aguirrii t. III, p. 71. Non diversus hic liber a libro de *Viris illustribus* XLVI, qui p. 511, ex Garsie Loaisæ Conciliis Hispanicis, Madrit. 1593, fol., exhibetur, tantum addita 4 capita XIII: 1. de Sixto Papa, 2. de Macrobio Diacono, 3. Philastrio, 4. Theodoro Mopsuesteno, 5. de Ossio D (primum est in libro de S. E.), 6. Rufino, 7. Vergunde sive Verecunde, 8. Victorino episcopo, 9. Idacio Chronici scriptore, 10. Eusebio episcopo Dorilætanæ, 11. Cereali, 12. Ferrando Afro, 13. Petro Herdensi, et 14. de Marcellino presbytero. Inde cap. 15, de Macio, Priscillianistarum adversario, est caput secundum in libro de S. E., atque ita deinceps capita conspirant omnia ad extremum usque, quod ubique est de Maximo Casaraugustano episcopo. *Hildefonsi* librum p. 519. *Hildefonsi* Toletani libel-

lus de *Viris Illustribus* duodecim, de cujus aliis editionibus dixi supra tom. III, p. 259.

17. *De Vita vel Obitu Prophetarum et Apostolorum, sive Sanctorum qui Deo placerunt LXV Veteris*, p. 359, et *XXII Novi Test.*, p. 364. Prodierat in Orthodoxygraphis, Basil. 1569, fol., parte II, p. 1736, et ex veteri editione in 4°, sine loco et anno; tum Haganoæ 1529, apud Jo. Secerium, 4°. Usserius allegat libellum de festis Apostolorum in Martyrologio Hieronymiano, ex quo ait Isidorum hausisse quæ de Sanctis N. T. scripsit.

18. *Ad Florentiam, sororem suam, de nativitate Domini, passione et resurrectione, Regno atque Judicio.* p. 367. Fragmentum insigne versionis antiquæ Theoticæ ex Codice Colbertino, quem illustris Baluzius ei communicaverat, cum Tatiani harmonia vulgavit atque insigni glossario auxit et illustravit vir egregius Jo. Philippus Palthenius, Gryphiswald. 1706, 4°. Repetitur etiam in celeb. D. Jo. Schilteri t. I Thesauri Antiquitatum Teutonicarum. Ulm., 1727, fol.

19. *De Gentium Vocatione*, ad eandem Florentiam, p. 379. Hoc cum superiore scripto absolvit libros duos contra *Judeos*, Venet. 1483, 4°, sive contra *negitiam Judæorum*, editos apud Jo. Secerium, Haganoæ 1529, 4°, Venet. 1584, atque in Oceano Juris sive Tractatu tractatum, tomo XIV, p. 23. Inscribitur etiam *de Fide Catholica ex Veteri et Novo Testamento*, vel *testimonium de Christo et Ecclesia.* Vide Nic. Antonium t. I, p. 262.

20. *De Ecclesiasticis Officiis* ad Fulgentium episcopum Astigitanum libri II, p. 391. Editi primum a Joanne Cochleo Lips. 1534, 4°; deinde ex Cochleo Parisiis apud Vivantium Gautherot 1542, forma minore, et 1564, 8°; et in Orthodoxygraphis, Basil. 1569, fol.; atque in Melch. Hittorpii sylloge scriptorum de Catholicis Ecclesiæ officiis, Colon. 1568, fol., ubi desunt duo postrema libri secundi capita *de suffragiis Ecclesiæ, et quorum suffragia prosunt*; atque eorum loco hæc legitur clausula p. 36: *Hæc sunt pauca ex multis, quæ probatillium virorum novimus percepisse doctrinis, quorumque eloquia perinde quibusdam in locis a nobis interesse noscuntur, ut sermo noster paternis sententiis firmetur.* Exstant hi libri etiam in sylloge scriptorum de Officiis Ecclesiasticis Romana 1591, fol., Paris. 1610, fol.; et in Bibliothecis Patrum Paris. 1644, tom. X; et in auctario A. 1624. Exstat et in Act. Sanctor. t. I April. p. 345. Ex hoc Isidori opere petita dicta in Anonymi tractatu de benedictione Dei ad Bathericum episc. ab A. 816 ad 842, Ratisbonensem edito a Stevatio p. 799 seq., et in edit. Sectionum Canisianarum Bagniana t. II, p. 38, Isidori *Exegesis in Missæ Canonem* Paris. 1548, 8°.

21. *Ad Ludifredum, sive Leofredum, Cordubensem episcopum*, quodnam episcopi et cæterorum sit officium in Ecclesia, p. 413, ex Ivone et Gratiano, ubi

^a Ha IIII capita, appendicis more subjiciuntur libro, Hildefonso, Juliano, ac Felici Toletano in

editione Miræi, et apud Aguirrium t. III Concil. Hispan. p. 84.

deest pars postrema quæ ex Ms. offertur p. 486. *De Prælati* fragmentum cum Goldasti notis editum 1601, 8°, cum Valeriani Cemelienis sermone de bono disciplinæ.

22. *Sententiarum* Theologicarum libri III, ex Gregorii M. Moralibus magnam partem excerpti, p. 414, cum notis Garcie Loaisæ p. 427, 452, 478, ex editione Taurinensi 1593, 4°. In illis erudita multa, illud vero prorsus destitutum naso critico: quod p. 483 scribit L'raisa: *Nostris etiam exulceratissimis temporibus, Oecolampadii volumen adversus Sacramentum Eucharistiæ, Bertramio presbytero ad Carolum Magnum ascribitur: Carolostadii opus adversus imagines ipsi Carolo Magno: Calvinii quidam liber Alcuino Caroli M. præceptoris.* Isidori libri in antiquioribus editionibus inscribuntur *de summo bono*, quia incipiunt a verbis: *Summum bonum Deus est*, Lovanii 1486, 4°, per Joannem de Wephalia, et Lipsiæ 1493, atque sine loco et anno, in 12. Vide Theophili Sinceri *Nachrichten von alten und raren Buchern* p. 163. Prodiit et Paris. 1519 12; 1538. Hic videtur esse *Liber Ecclesiasticorum Dogmatum* Sigberto cap. 55: nam qui in editione Bignæana Parisiensi, A. 1580, Isidoro hoc titulo tribuitur, auctorem habet Gennadium Massiliensem. Isidorus in *fide Catholica* laudatur ab Ænea Paris. contra Græcos; sed intelligit libros de quo supra n. 19. Ex libro primo *Sententiarum* cap. 7, 10 et 58 seq., petitus *liber de Conversis ad Monachos*, quem velut ineditum vulgavit Canisius tom. V, II, *Antiq. Lect.*, p. 305 (t. m. II, II, edit. novæ p. 155), ut Constantino Cajetano observatum.

23. *Epistolæ sex* p. 486, duæ ad Braultionem, archidiaconum una, altera jam episcopum, tertia ad Helladium aliusque episcopos, quarta ad Claudium ducem, quinta ad Redemptum archidiaconum, et sexta ad Eugenium episcopum Toletanum. Exstant et in *Actis Sanctor.* t. I April. p. 343 seq. Ex his quintam de usu panis azymi in Occidentali Ecclesia, suspectam habent viri doctissimi. Vide Nic. Antonium t. I, p. 264. Quartam sextamque refutat Oudinus tom. I, p. 1592 seq. Dallæus III, II, de cultibus Latinor. religionis p. 295. W. E. Tenzelius de Symbolo Athanas. p. 53 seq.

24. *Regula Monachorum* capita XXIII, ad Cœnobia Honorianenses, p. 490. Eadem quæ in Codice Regularum Holsteniano Rom. 1661, 4°, p. 118, et Paris. 1663, 4°. Caput ultimum, *Sententia de Regula devotarum*, in Edmundi Martene tom. IX Monumentorum veterum p. 160.

25. *De Conflictu Vitorum et Virtutum* liber p. 497, qui alieno loco lectus inter opera S. Ambrosii, Augustini, Leonis Magni. Vide Nic. Antonium tom. I, p. 265, qui malit tribuere *Ambrosio Autperto*, quod Oudino etiam placet tom. I, p. 1596.

Notæ virorum doctorum in Isidori opera per Joannem Grialum collectæ et auctæ p. 523, 618.

26. *Liber Glossarum* ex variis glossariis, quæ sub Isidori nomine circumferuntur collectus p. 618, 631, Prodiere et cum glossis Græco-Latinis Philoxeni et

aliorum, ex recensione Bonav. Vulcanii, Lugd. B. 1600, fol.; atque inter scriptores Latinæ linguæ, recensitis a Dionysio Gothofredo, Genev. 1595, 1602, 1628, 4°; et cum annotationibus Joannis Ludovici de la Cerda, in ejus *Adversariis* sacris, Ludg. 1626, fol., capite 141, p. 317 seq; et novissime illustratæ eruditiss. Jo. Georgii Grævii observationibus, et *Auctario Glossarum* atque collectanelis Theodori Janssonii ab Almelooven, una cum *Lexico philologico* tertium edito Matthiæ Martinii, Trajecti ad Rhen. 1698, fol. (exempla quædam referunt Amst. 1701).

Scripta quæ in novissima Operum Isidori editione desiderantur.

Chronicon breve Regum Wisigothorum. Vide supra n. 12.

Sententia de regula Devotarum. Supra n. 24.

De Prælati fragmentum, supra n. 21.

Exegesis in Missæ Canonem, supra n. 20.

Sermones plurimos diversis temporibus habitos, stylo egregio scriptos Isidorum transmisisse ad posteros, scribit Anonymus Mellicensis cap. 26. *Sermonem in natali S. Æmiliani*, episcopi Vercellensis, ms. in tabulario Ecclesiæ Vercellensis vidit Jo. Stephanus Ferrerius.

Sanctorum trium episcoporum, Religionis Benedictinæ luminum, Isidori Hisp., Ildephonsi Toletani et Gregorii R. E. cardinalis episc. Hostiensis Vita et actiones scholiis illustratæ. Accesserunt opuscula quædam ejusdem Isidori antea non edita, Rom. 1616, 4°, curante Constantino Cajetano, Syracusano: nimirum *Sermo brevis in die Natiuitatis Domini*, alius *de sanctis Angelis*. *Fragmenta commentariorum in Regulam S. Benedicti*, de quibus vide Nic. Antonium tom. I, p. 268. *De conversis ad Monachos*, supra n. 5. *Oratio sive Confessio*, quam iterum edidit Jo. Tamaus Salazar tom. II Martyrologii Hispani.

Hymnus duplex in laudem S. Agathæ exstat in *Actis Sanctor.* tom. 7, Febr. v, p. 596. Unus incipit: *Adesto plebs fidissima*. Alter: *Festum insigne prodiit*.

Explicatio *Danielis* prophetæ, et *de Susanna* ms. in Bibl. Leidensi. Vide Catalogum p. 329. *Commentarius in Cantica canticorum* qui legitur inter Gregorii M. Opera, Isidoro in quibusdam Codd. tribuitur. *Liber de Ordine creaturarum*, ad Braultium episcopum urbis Romæ (Cæsaraugustæ) editus a Dacherio t. I, Spicileg. p. 268 (edit. novæ tom. I, p. 225). Vide Nic. Antonium tom. I, p. 266, ubi disquirat quomodo Romæ potuerit nomine Cæsaraugusta venire.

Liber de Miraculis Christi, Nic. Antonius p. 267, ex *Mouastico Anglicano* p. 223.

De S. Trinitate, Tritbem.

De corpore et sanguine Domini, id.

De institutione jejunii Quadragesimalis fragmentum edere promisit Boxhornius notis ad Clodium Albinum Spartiani. Sed fortasse idem fuit cum lib. I, cap. 36, de Officiis Ecclesiasticis.

De partibus Orationis, Ms. in Bibl. Caroli de Mont-

chal; fortasse non diversum a capitibus quibusdam libri primi Originum. Similiter de Numeris quod Braulioni memoratur ex libro tertio, et de Hæresibus ex libro octavo. Etiam librum de Nominibus Legis et Evangeliorum et librum de Mysteriis Salvatoris peto latere in num. 13, 14, 15.

Librum Prophetiarum Isidori, pseudo-Luitprandus, p. 486, adversariorum ait se vidisse scriptum lingua Latina, Gothica; vulgari Hispana et Arabica.

Lucas Tudensis in Vita cap. 5, p. 340, nescio quod ejus *Alphabetum Papæ Judicum* a memorat, et *alphabetum verbalium, Theologicarum distinctionum, alphabetum librorum, orationis.*

De *oratione Synodali* in synodo Hispanensi A. 636, paulo ante obitum habita, in qua Arianæ hæresin et Acephalitarum superstitionem condemnavit, mentionem facit Braulio, et scriptor Vitæ cap. 9, tom. I Act. Sanctorum April. p. 347.

Missale et Breviarium Hispanicis Ecclesiis præscriptum ab Isidoro non satis constat, atque dubitant viri eruditi Liturgiam Mozarabicam sive Mixtarabicam ad Isidorum auctorem referre. Confer W. E. Tenzelium de ritu Lectionum sacrarum § 51. *Legum etiam Wisigothicarum* libros XII, a Petro Pithæo, Paris. 1579, fol., et in Frid. Lindembrogii Codice Legum antiquarum, atque in tomo tertio Hispaniæ illustratæ editos, post Isidorum demum collectos docent. Confer Nic. Antonium tom. I, p. 269, 270.

De *Collectione Canonum, Conciliorum et Epistolarum Decretalium* adhuc ut ferunt inedita, certe diversa ab illa Isidori Mercatoris, vide quæ notavi tom. XI Bibl. Græcæ p. 13 seq. et 66, et Nic. Antonium tom. I, p. 270 seq.

Interciderunt commentarii allegorici in plures libros Vet. Test. et *litterales* universi. Vide supra n. 14.

Ventiam peto ab æquis lectoribus, si eorum sub oculis hic repræsentem omnium quotquot unquam audierim vel legerim, vetustissimum codicem Etymologiarum S. Isidori, quem servat Bibliotheca Malatestarum Casenatensis, librum, quem credo scriptum sæculo VII. Continet vero ille libros XXV,

• An Patronymicorum?

A nempe V ultra numerum quem editi præferunt. Id vero discrimen non inde provenit, quod addita sint quædam supra edita, sed ex diversa tantummodo disponendi operis ratione. Ita ergo distribuitur. Quatuor priores libri sunt ut in editis excepto quod libri IV, cap. 13, de initio medicine deest. In lib. V variat nonnihil Chronicon Isidori, quod incipit in hoc codice: *Ordinem Temporum*. Reliqui dein libri usque ad cap. 21, lib. XVIII pari passo cum editis procedunt, sed initium capituli 27 in editis est in codice initium libri XIX. Tum caput 20 lib. XVIII in editis est ibi liber XXI. Liber XXI incipit a cap. 52 lib. XVIII. Liber XXII est caput 60 libri XVIII. Liber XXIII exorditur a cap. 7 lib. XIX. Liber XXIV a cap. 20 libri XIX. Denique totus liber XXV libro XX editorum coheret. Additamenta illa, quæ in edito Parisiensi 1601, p. 209, seorsum dantur hic etiam, sed non omnia comparent ad marginem descripta, ut *talentum*, etc., *mina*, etc., *obolus*, etc., *siclus*, etc. Sunt vero hæc additamenta alterius et paulo recentioris manus, quam reliqua omnia. Variantes quædam occurrunt non contemnendæ, quas tamen ego majori diligentia annotare ex temporis angustia prohibitus sum. Unum hoc tantummodo non neglexi. Quo loco in edito lib. XIX, cap. 19, legitur *Canterium, Gallia, Gavia*; ibi est *Cauteria Lingulina*. Denique in uno libri eadem ac cætera monu versus isti leguntur:

Ut est labor agricolis (sic) vomere proscindere terras
Est mihi arundineus (sic) calamus sulcare novales.
Ille etiam tostas congaudet cernere messes,
Sic et ego liuem lecto concludere versum (sic).

Libros de officiis nactus sum in altero ms. codice Lucensi, sæculo VIII scripto, atque in illo postrema duo illa capita desiderari animadverti, quæ et in Hittorpii editione desunt; sicut et ibi pariter iis-tem verbis, quibus et editus Hittorpianus totum opus concluditur.

Denique prætereundum haudquaquam dabo collectionem canonum Isidorianam evulgasse Romæ an. 1744 virum cl. Cajetanum Cenni, qui et adductis in Præfatione argumentis sincerum illum Isidori Hispanensis fetum esse demonstrat.

TESTIMONIA DE S. ISIDORO HISPALENSIS.

Sancti Braulionis, Casaraugust. episcopi, Prænotatio librorum D. Isidori.

Isidorus vir egregius, Hispanensis Ecclesiæ episcopus, Leandri episcopi successor et germanus, floruit a tempore Mauricii imperatoris, et Reccaredi regis; in quo quiddam sibi antiquitas vindicavit, imo nostrum tempus antiquitatis in eo scientiam imaginavit: vir in omni locutionis genere formatus, ut imperito doctoque secundum qualitatem sermonis existeret aptus, congrua vero opportunitate loci incomparabili eloquentia clarus. Jam vero quantus

D sapientia fuerit, ex ejus diversis studiis et elaboratis opusculis perfacile prudens lector intelligere poterit. Denique de iis quæ ad notitiam nostram venerunt, ista commemoravi. Edidit libros Differentiarum duos, in quibus subtili discretionem ea quæ confuse usu præferuntur sensu discrevit; Proceriorum librum unum, in quo, quid quisque liber sanctæ contineat Scripturæ, brevi subnotatione distinxit; de Ortu et Obitu Patrum librum unum, in quo eorum gesta, dignitatem quoque, et mortem eorum, atque sepulturam sententiali brevitate subnotavit; ad germanum suum